

De negen levens van kolen

Het eerste decennium van deze eeuw zag een opleving van de bijdrage van kolen aan het primaire energieverbruik in de wereld. Deze opleving was vooral toe te schrijven aan de snelle economische groei van China en de navenante uitbreiding van het aantal kolencentrales.

Inmiddels heeft deze hausse aan nieuwe opwekking met kolen ook de smogproblemen in Chinese steden tot grote hoogte gebracht. De vermindering van de economische groei in China en de luchtvervuiling zorgen inmiddels ook daar voor een opmars van gas en hernieuwbare energie, maar het zal nog lang duren voor afscheid genomen is van de koleneconomie. China is immers een grote kolenproducent en afscheid nemen van een binnenlandse energiebron om de importafhankelijkheid te zien oplopen heeft zijn grenzen. China zal minder kolen importeren, maar de vraag naar binnenlandse kolen zal nog lang overeind blijven.

Op zoek naar een nieuw China

Voor de grote producenten van kolen is de groeivertraging van China een tegenvaller en bracht een einde aan de supercyclus. De internationale handel in kolen is slechts 16% van de wereldproductie. De meeste kolen worden binnenlands geconsumeerd. Indonesië en Australië zijn verreweg de grootste exporteurs van kolen. Verder zijn Rusland en de VS aanzienlijke exporteurs en ook Colombia en Zuid Afrika zijn belangrijke exporterende landen. Veel nieuwe kolenprojecten zijn gestart met de bedoeling de lucratieve Chinese markt te bedienen. Deze kolen moeten op zoek naar een andere afzetmarkt. De export van Amerikaanse kolen is in recente jaren gestegen door de binnenlandse concurrentie van goedkoop gas in de elektriciteitssector. Deze kolen vinden nu hun weg naar internationale markten, waaronder Europa. De grootste importeurs van kolen zijn na China, Japan, India, Zuid-Korea, Taiwan, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. In Azië is dus een belangrijke markt voor kolen ontstaan, die ongetwijfeld ook onderwerp wordt van discussie in het kader van de klimaatonderhandelingen. De hoop van de kolenexporteurs op de groei van de Indiase markt blijft echter groot, ondanks de problemen met luchtkwaliteit in de grote steden.

Kolen gedijen in politieke onzekerheid

Na de twee oliecrises in de jaren '70 hadden kolen ook een opleving meegemaakt, toen oliecentrales snel werden gesloten om de afhankelijkheid van OPEC-olie te verminderen. De Europese Commissie raadde lidstaten aan om een flink deel van de elektriciteit met kolen of nucleaire energie op te wekken. Denemarken werd een kolenkampioen, Frankrijk ging voor nucleair en Duitsland viel terug op de eigen (bruin)kolenproductie. Nederland koos voor opwekking met gascentrales en werd in de jaren '80 van de vorige eeuw zelfs jaarlijks gekapitteld om het geringe aandeel van nucleair en kolen. Het Brusselse vingertje verdween op het moment dat milieu een belangrijker onderdeel werd van het energiebeleid en gas door de expansie van de Noordzeeproductie en de grotere export uit Rusland goedkoper werd. Nu bleek de Nederlandse inzet op warmtekrachtkoppeling efficiënt en passend in de opkomende zorg voor het milieu. In deze fase zijn nu een aantal Aziatische landen en Noord-Amerika beland, waar reductie van emissies vooral komt door de omschakeling van kolen naar gas. In

Noord-Amerika zijn de lage gasprijzen hier debet aan, in Azië speelt vooral de luchtvervuiling in steden een belangrijke rol in de toenemende voorkeur voor gas. De relatief lage gasprijzen van dit moment helpen bij het nemen van stappen op de energieladder in Azië. In China zal de mate van omschakeling echter ook afhangen van de ontwikkeling van de eigen (onconventionele) gasproductie, omdat de importafhankelijkheid anders te veel toeneemt. China is een belangrijke producent van kolen, gas en olie, maar produceert niet genoeg om aan de binnenlandse vraag te voldoen. Investerings in hernieuwbare energie moeten helpen de mix zo divers mogelijk te maken, zowel in brandstoffen als in herkomst. Naast overwegingen van voorzieningszekerheid speelt ook werkgelegenheid een belangrijke rol in het handhaven van de rol van kolen in de elektriciteitssector. De discussie in enkele Europese landen en in de VS, zijn een goed voorbeeld van de te verwachten discussie in Aziatische landen.

Parijs

Op de komende klimaatconferentie in Parijs zullen de landen met een aanzienlijk aandeel van kolen in de elektriciteitsmix onderwerp van gesprek zijn. Welke mogelijkheden zijn er om te voorkomen dat India zich ontwikkelt tot een nog kolen-intensievere economie dan nu. Bieden duurzame energie-technologieën, die ook in opkomende landen aan een flinke opmars zijn begonnen, voldoende tegenwicht aan het uitbreiden van de kolencentralecapaciteit? Voor de wereld zijn deze keuzes van landen van cruciaal belang omdat de koolstofruimte beperkt is. De inzet van kolen zonder afvang en opslag van koolstof (CCS) beïnvloedt de keuzeruimte van andere landen in de toekomst. Kolen gedijen onder politieke onzekerheid en gebrek aan samenwerking. In de maanden die resten tot aan de Parijse conferentie moet er nog veel gebeuren, ondanks de oproep van de Paus en de G-7. Kolen hebben veel levens.